

De vier werelden

De qabbālāh verkondigt helemaal niet het bestaan van één Adam als enige voorouder van de mensheid, maar onderscheidt vier Adams of mensheden, die bestaan op en zijn aangepast aan vier *‘ōlāmīm* (werelden of gebieden). Deze Adams variëren wat hun aard en karakter betreft van de spirituele of eerste Adam, de *’Ādām Qadmōn* van de *Zohar*, tot de laagste of meest stoffelijke, de aardse Adam van *Genesis*. Vier werelden of gebieden die geleidelijk in spiritualiteit afnemen worden beschreven als vier uitbreidingen of manifestaties van de oorspronkelijke Hemelse Adam.

‘Īlām (enkelvoud van *‘ōlāmīm*) komt van een Hebreeuws werkwoord dat oorspronkelijk ‘verbergen, verstoppen’ betekende; een filosofische uitbreiding van de betekenis ervan is ‘verborgen tijd’, of een tijdperk waarvan de geboorte en dood ‘verborgen’ zijn voor wereldlijke kennis, maar gedurende het bestaan waarvan spirituele wezens ‘leven en bewegen en hun bestaan hebben’. Kortom, *‘ōlām* is een wereld of toestand van zijn waarin mensen of andere entiteiten een bepaalde tijd doorbrengen, en zo in de ruimte een aantal ervaringen hebben. Het is een denkbeeld dat overeenkomst vertoont met het Sanskrietwoord *loka*, en is identiek met de gnostische *aion*.

‘Īlām is het oude woord voor ‘eeuwigheid’, vaak ver-

keerd opgevat als eeuwig en eeuwig zonder eind. Oorspronkelijk betekende het niet eindeloze duur; integendeel, de *Zohar* beschouwt het als een afgebakende tijdsperiode gedurende welke entiteiten zich in een of andere toestand van zijn manifesteren – vandaar een wereld of sfeer.

De vier Adams worden niet los van de ‘ōlāmīm gezien, maar veeleer als hun bewustzijnskant. Ze zijn zo nauw met elkaar verbonden dat de ‘ōlāmīm vaak de Adams worden genoemd, terwijl de vier Adams even vaak de vier ‘ōlāmīm worden genoemd. Wanneer ze worden bekeken vanuit het standpunt van de *entiteiten* die deze werelden of gebieden bewonen en bezielen, worden ze de Adams genoemd; wanneer ze worden beschouwd als de *werelden* waarop en waarin entiteiten zich ontwikkelen, worden ze de ‘ōlāmīm genoemd. Verder heeft ieder van de Adams zijn eigen sēfirōth-levensboom waarin en door middel waarvan hij de tienvoudige eigenschappen van bewustzijn ervaart.

Er komen dus drie stromen van emanationele energie voort uit het grenzeloze, ’ēin sōf: (a) de tienvoudige sēfirōth-levensboom, (b) de vier ‘ōlāmīm, en (c) de vier Adams. Als we deze vergelijken met de theosofische filosofie, en bijvoorbeeld de manifestatie van een planeetketen beschouwen: (a) dan zouden de sēfirōth overeenkomen met de verschillende bewustzijnstoestanden van de zeven (of tien of twaalf) bollen van zo’n keten; (b) de ‘ōlāmīm met de loka’s en tala’s of de vier kosmische gebieden of werelden waarop en waarin de bollen of sēfirōth functioneren; en (c) in de menselijke context komen de vier Adams overeen met de vier wortelrassen of mensheden van onze huidige planeetaire levenscyclus of bestaansronde. Zulke overeenkomsten zijn geen vaste regels. In het algemeen gesproken schijnen de drie emanaties van de *Zohar* de qabbalistische manier te

zijn om te beschrijven wat theosofen verstaan onder bollen, zijnsgebieden en wortelrassen, die duidelijk van elkaar verschillen maar toch evenals de zijden van een driehoek nauw verbonden en wederzijds afhankelijk zijn.

De vier werelden of 'ōlāmīm worden beschouwd als vier emanaties of voortbrengsels van 'ēin sōf, het grenzeloze dat, 'omdat *het* zich niet kon manifesteren, zelf manifesterende krachten uitstraalde. *Het menselijke intellect moet en kan zich dus alleen met de emanaties ervan bezighouden*' (GL 2:44). De qabbalistische namen voor deze vier emanaties zijn:

(1) 'ōlām hā-'atstsīlōth, 'wereld van verbinding of condensatie', soms 'ōlām has-šēfirōth, 'wereld van emanaties of getallen', genoemd. Ze is de hoogste van de vier werelden, het verbindingspunt tussen de gebieden van pure geest boven en de steeds stoffelijker 'ōlāmīm beneden. Als prototype of spiritueel voorbeeld voor de lagere werelden, is ze de emanator van de andere 'ōlāmīm.

(2) 'ōlām hab-bēri'āh, 'wereld van voortbrenging of schepping', het voertuig of omhulsel van 'ōlām hā-'atstsīlōth, dat de spirituele energieën van boven ontvangt en ze minder volledig manifesteert dan haar prototype. Deze wereld van voortbrenging of schepping wordt op haar beurt het prototype voor de daaropvolgende wereld.

(3) 'ōlām hay-yēsīrāh, 'wereld van vorming', handelt als een voertuig voor de scheppende krachten van de tweede 'ōlām, dat deze in steeds afnemende mate van spirituele volkomenheid manifesteert. Niettemin werkt deze derde wereld als een prototype voor onze aarde, de laagste van de vier 'ōlāmīm.

(4) 'ōlām ha-'asīyyāh, 'wereld van actie en werk', het terrein van het aardse bestaan, is de vierde wereld. Ze is het voertuig van de derde sfeer, en manifesteert daarom nog

minder volledig de heerlijkheid van spiritualiteit. Deze wereld is ook ‘*ōlām haq-qēlīppōth*, ‘wereld van omhulsels en schillen’, genoemd, wat erop wijst dat op onze aarde zich alleen de schillen of omhulsels van de werkelijkheid manifesteren, terwijl de eigenschappen van de menselijke geest zich in verschillende mate thuis voelen in de hogere ‘*ōlāmīm*.

Het is interessant dat de drie lagere ‘*ōlāmīm* met namen worden genoemd waarvan de wortels allemaal ‘vormen’ betekenen, en toch belichaamt ieder woord betekenisnuances die voldoende verschillen om aan te geven dat vorm op het gebied van *bērī’āh* van verstandelijke of ideële aard zou zijn, terwijl vorm op het gebied van *yētsīrāh* stoffelijker zou zijn, hoewel niet zo stoffelijk als die van de laagste wereld van ‘*āsīyyāh*. De wortels houden ook in dat vorm op het gebied van *yētsīrāh* meer invloed heeft op de astrale wereld, terwijl die van ‘*āsīyyāh* meer te maken heeft met de verdinging van fysieke stof.

Ginsburg schrijft in zijn *Kabbalah* over de vier ‘*ōlāmīm*:

De verschillende werelden die achtereenvolgens uit de *En Soph* en uit elkaar emaneerden, en die de band van de Godheid met de eerste, tweede, derde en vierde voortbrenging ondersteunen, zijn, met uitzondering van de eerste (dat is de Wereld van Emanaties), bewoond door spirituele wezens van verschillende graden. . . . de eerste wereld, of de Archetypische Mens, naar wiens beeld alles is gevormd, wordt door niemand anders bezet. De engel METATRON, (מטטרון) [*Mēṭatrōn*], bezet de tweede of *de Briatische Wereld* (עולם בריאה) [*‘ōlām bērī’āh*], die de eerste bewoonbare wereld is; alleen hij is de wereld van zuivere geesten. Hij is het gewaad van שדי [*Shaddai*], d.w.z. de zichtbare manifestatie van de Godheid; zijn naam is numeriek equivalent met die van de Heer (*Zohar*,

3:231a). Hij regeert over de zichtbare wereld, houdt de eenheid, harmonie en de omwentelingen van alle sferen, planeten en hemellichamen in stand, en is de Kapitein van de myriaden menigten engelen die de tweede bewoonbare of *Jetziratische Wereld* (עולָם יְצִירָה) [‘ōlām yětsīrah] bewonen, en die verdeeld zijn in tien rangen, overeenkomstig de *tien Sephiroth*. Ieder van die engelen is aangesteld over een ander deel van het heelal. Eén heeft de controle over één sfeer, een ander over een ander hemellichaam; één engel heeft de leiding over de zon, een ander over de maan, een ander over de aarde, een ander over de zee, een ander over het vuur, een ander over de wind, een ander over het licht, een ander over de jaargetijden, enz., enz.; en deze engelen ontlenen hun namen aan de hemellichamen die ze respectievelijk bewaken. – blz. 108-10

Elk van de vier ‘ōlāmīm heeft volgens de *Zohar* zijn plaats in de individuele mens, en elk komt overeen met een van de vier basisbeginselen van de menselijke constitutie. Daarom zou nēshāmāh, geest, zich onbelemmerd manifesteren in ‘ōlām hā-’atstsīlōth; rūaḥ, spirituele intelligentie, vindt een soortgelijke vrijheid in ‘ōlām hab-bērī’ah; nefesh in ‘ōlām hay-yětsīrah; en gūf, het omhulsel van de eerdergenoemde spirituele, verstandelijke en psychische adems, is in ‘ōlām haq-qēlīppōth.

Deze ‘ōlāmīm manifesteren zich niet als steeds lagere niveaus vanaf ’ein sōf, of als de sporten van een ladder, de ene onder de andere, maar omringen elkaar, zoals ook van de omhulsels van de menselijke constitutie kan worden gezegd dat ze de parel nēshāmāh omsluiten:

Zoals in het menselijke organisme de Neshamah – het denkende bewustzijn dat zijn zetel heeft in de hersenen – wordt omringd door de Rua’h, een geest die woont in het hart, en deze door de Nephesh, de levensgeest die het hele

lichaam doordringt, en al deze tenslotte worden bedekt met vlees, huid, beenderen, en dan met kleding, evenzo wordt bij de bouw van het heelal, de Macrokosmos, in de hoogste Sephiroth-wereld, de A'tzeel-oothische wereld, omringd door de B'ree-atistische wereld, die van Schepping of Emanatie, de Ziel en tot uitdrukking gebrachte Wil van de Godheid; deze door die van de Ye'tzeer-ah of wereld van Vorming, dat is die van Levenskracht, en deze tenslotte door de wereld van Activiteit, A'seey-ah, de wereld van Lichamelijkheid, die het omhulsel of de bedekking is.

– *Zohar* 1:20a, Myer, blz. 292vn

Als het gaat om de hemelen of andere aarden, wordt het proces van emanatie als volgt beschreven:

En alle hemelen zijn de een boven de ander, als de lagen van een ui, en sommige Beneden en sommige Boven, . . . En waar komen de Lagere aarden vandaan? Ze komen van de keten van de aarde en van de Hemel Erboven.

– *Zohar* 3:9b, 10a, Myer, blz. 415-6

Op elk van deze werelden wordt een volledige tienvoudige levensboom geëmaneerd. Terwijl elke sēfirōth-boom het voorbeeld volgt van het universele plan, manifesteert hij niettemin zijn eigen karakteristieke energie die past bij de 'ōlām waarop hij zich ontvouwt. In allegorische vorm wordt hierop gezinspeeld:

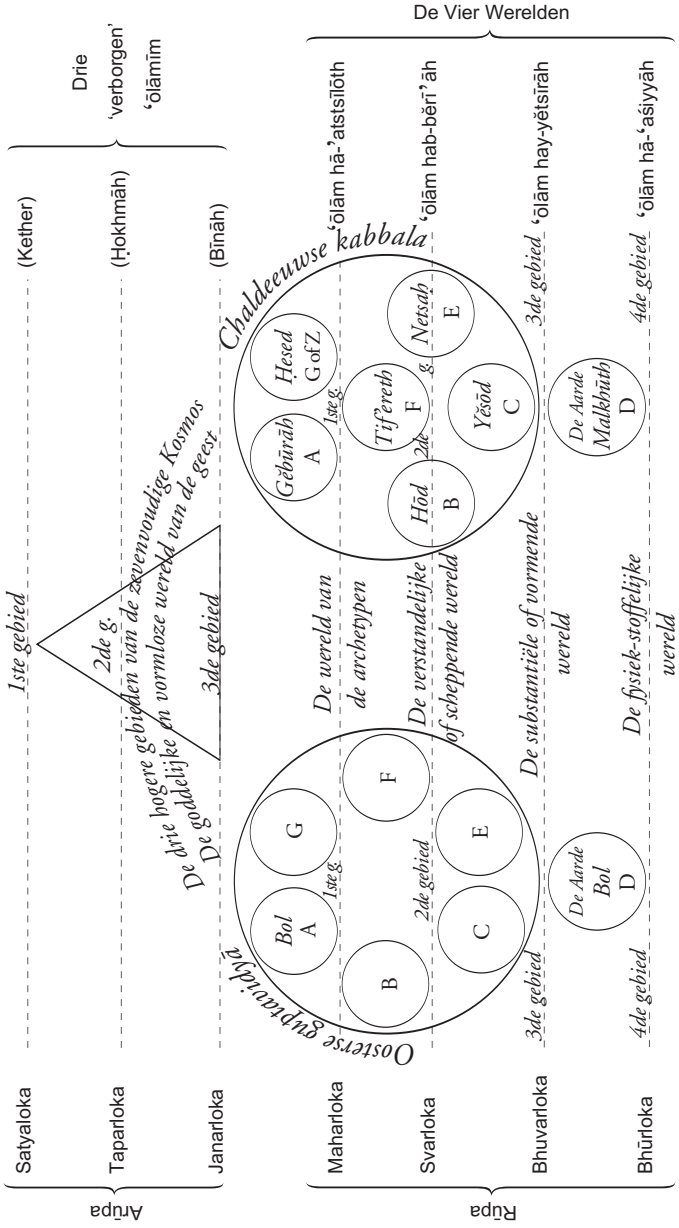
En er komen daaruit [uit een bepaalde wereld of 'ōlām] verschillende schepsels die onderling van elkaar verschillen. Sommige van hen in gewaden (huiden), sommige van hen in omhulsels (*Q'lipboth*) zoals de wormen die in de aarde worden gevonden, sommige van hen in rode omhulsels, sommige in zwarte, sommige in witte, en sommige met alle kleuren.

– *Zohar* 3:10a, Myer, blz. 416-7

De verschillende kleuren doen denken aan de Stanza's van Dzyan (*GL* 2:21) waarin de verschillende mensenrassen maankleurig, geel, rood en zwart worden genoemd – niet dat de wezens zich op een 'ōlām manifesteren als *fysiek* rood of wit of een andere kleur, maar dat die kleuren verwijzen naar verschillende kenmerken van ontwikkeling.

Dus (a) elk van de vier werelden emaneert of manifesteert een sēfirōth-boom die *in harmonie* is met de specifieke eigenschap van de 'ōlām; of (b) als we de zaak vanuit de bewustzijnskant bekijken, elk van de sēfirōth-manifestaties bepaalt de eigenschap van een specifieke 'ōlām. Het is het oude probleem om vast te stellen of, in theosofische terminologie, de werelden of bollen de eigenschap van hun rijken van evoluerende wezens bepalen, of dat de levens zelf – omdat ze de werelden vanuit zichzelf emaneren – de eigenschap en het karakter van die werelden bepalen. Laatstgenoemde opvatting staat misschien dichterbij de esoterische gedachte, en dus kunnen we misschien even nauwkeurig zeggen dat elk van de vier sēfirōth-bomen tenslotte zijn overeenkomstige 'ōlām emaneert of ontwikkelt als zijn werkterrein gedurende de manifestatie.

Het volgende diagram, overgenomen uit *De Geheime Leer*, laat HPB's vergelijking zien tussen de oosterse gupta-vidyā (geheime wijsheid) en de Chaldeeuwse qabbālāh. We hebben hier zeven kosmische gebieden, waarvan er drie onbenoemd en niet omschreven blijven omdat hun kwaliteit zo spiritueel en etherisch is dat ze voor ons aardse verstand onbegrijpelijk zijn. In de moderne theosofische literatuur worden deze drie hogere gebieden *arūpa*, 'vormloos', genoemd (een Sanskrietwoord dat betekent: zonder een lichaam of vorm *zoals wij die kennen*). Maar ze zijn even werkelijk en noodzakelijk voor het bewustzijn van die

Aangepast uit *De Geheime Leer* 1:228

hemelse wezens die deze sferen bewonen en van leven voorzien als onze aarde dat voor ons is. Over deze onzichtbare sferen schrijft HPB: ‘De bovenste drie lagen zijn de drie hogere bewustzijnsgebieden, die in beide scholen alleen aan de ingewijden worden onthuld en verklaard. De onderste lagen geven de vier lagere gebieden weer – het laagste is ons gebied, of het zichtbare heelal’ (*GL* 1:228-9). Deze bovenste drie gebieden, waarin de hemelse triade van Kether, Ḥokhmāh en Bīnāh overheersen, kunnen niet worden bereikt door het gewone bewustzijn, omdat het individu ‘de drie ‘zetels’ tot leven en activiteit moet opwekken. En hoevelen zijn in staat zich ook maar een oppervlakkig begrip te vormen van *ātmavidyā* (kennis van de geest), . . .’ (*Op.cit.*).

Voor het gemak hebben we aan de rechterkant van HPB’s diagram de qabbalistische termen voor de ‘ōlāmīm toegevoegd – de vier ‘ōlāmīm die overeenkomen met de vier gemanifesteerde gebieden; en aan de linkerkant hebben we de loka’s geplaatst op één manier waarop ze kunnen worden beschreven. Merk op dat de namen van de drie hogere ongemanifesteerde loka’s in de Sanskrietliteratuur worden gegeven, en dat we niet de namen hebben van de drie hogere ‘verborgen’ ‘ōlāmīm. Maar we hebben wel de namen van de drie hogere sēfirōth – Kether, Ḥokhmāh en Bīnāh – en we kunnen aannemen dat deze hogere ‘verborgen’ ‘ōlāmīm oorspronkelijk bekend waren aan de ingewijden die de oude qabbālāh overdroegen waarvan haar huidige kind, de Hebreeuwse qabbālāh, is afgeleid. *De Geheime Leer* geeft hierover een aanwijzing: ‘Eerst komt En-Soph, de ‘verborgene van de verborgen’, dan het *punt*, sephira en de latere sephiroth; dan de *atzilatische* wereld, een *wereld van emanaties*, die drie andere werelden laat ontstaan . . .’ (2:123). Het betreft hier de vier lagere of

gemanifesteerde gebieden, het terrein van de vier ‘ōlāmīm.

Als we HPB's diagram verder bestuderen, valt ons de verdeling op van de zeven gemanifesteerde bollen van een planeetketen (als een voorbeeld van de zeven gemanifesteerde kwaliteiten van een wezen, hetzij een zon, een planeet, een mens of een atoom) op de vier gemanifesteerde ‘ōlāmīm, twee aan twee op de drie hogere gemanifesteerde ‘ōlāmīm, en één – de laagste, onze aarde – op het vierde en meest stoffelijke van de gebieden.

Bovendien wordt elk van de bollen zoals ze over de ‘ōlāmīm zijn verdeeld met een bepaalde sēfirāh in verband gebracht: de zeven lagere of gemanifesteerde sēfirōth komen overeen met de zeven bollen op en in de vier kosmische gebieden. Tegelijkertijd is er op elk van de ‘ōlāmīm een tienvoudige sēfirōth-levensboom gemanifesteerd, wat een ander facet van dit veelzijdige denkbeeld illustreert. Wat HPB in dit diagram wil aantonen is dat op een bepaald gebied of ‘ōlām, *op een of ander moment slechts één aspect van bewustzijn overheerst*, terwijl alle andere aspecten van de sēfirōth-boom potentieel aanwezig zijn, maar zich in *mindere* mate manifesteren.

Een oud boek van de 17de-eeuwse jezuïet Athanasius Kircher bevat een interessant diagram van de sēfirōth-boom dat aangeeft dat er binnen elke sēfirāh tien sub-sēfirāh-krachten zijn.* De meer recente qabbalisten schijnen dit punt echter te negeren.

Als we voor elke sēfirāh van de gemanifesteerde ‘ōlāmīm een overeenkomstige ‘ōlāmische kracht vinden, dan kunnen we concluderen dat voor elke *sub-sēfirāh* er een *sub-‘ōlām* moet zijn. Bovendien moet elke ‘ōlām dan *in*

---

*Vgl. *Oedipi Aegyptiacus*, 1652.

potentie de andere sub-‘ōlāmische eigenschappen bevatten. Het volgende fragment uit een artikel gebaseerd op Knorr von Rosenroths *Kabbala Denudata* (Kabbala ontsluitend) bevestigt deze gedachte:

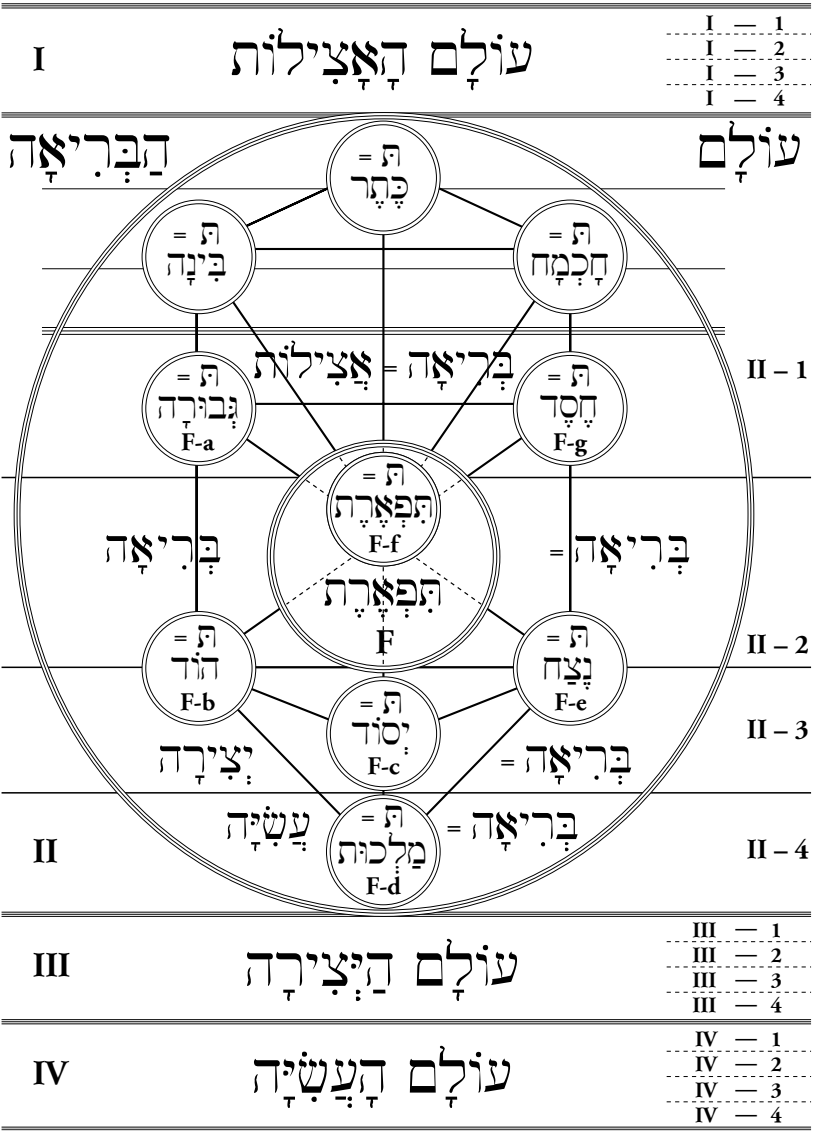
Elk van deze vier werelden is in vier subwerelden onderverdeeld, en dan lezen we over de Aziluth [ʿAtstsīlōth] (of Abia) van Aziluth, de Briah [Bērīʿāh] van Aziluth, de Jezirah [Yētsīrāh] van Aziluth en de Asiah [ʿĀsiyyāh] van Aziluth; en evenzo in het geval van de andere drie.

– Montague R. Lazarus, ‘De kabbala en de microkosmos – I’, *The Theosophist*, sept. 1887, blz. 769

Daarom wordt ‘ōlām hā-ʿatstsīlōth zo genoemd, niet omdat alleen deze ‘ōlām aanwezig is, maar omdat van de vier ‘ōlāmische eigenschappen die daar bestaan de ʿatstsīlōth-kracht de overheersende is. Precies hetzelfde geldt voor de andere ‘ōlāmīm: elke eigenschap is overheersend in zijn eigen sfeer, terwijl de drie andere sub-‘ōlāmīm min of meer recessief zijn.

Het volgende diagram kan deze nuances van het qabbalistische denken helpen verduidelijken. We zien de vier ‘ōlāmīm of bewustzijnsgebieden stapsgewijs afdalen van de spirituele wereld, via de tweede en derde, tot de wereld van fysieke stof, onze aarde, wordt bereikt.

De tweede ‘ōlām zullen we nu in detail onderzoeken. Hier hebben we ‘ōlām hab-bērīʿāh die is onderverdeeld in vier *sub*-‘ōlāmīm die in verband worden gebracht met de *sub*-sēfirōth van de sēfirāh die thuishoort in deze ‘ōlām (Tifʿereth), en ook met de overeenkomstige *sub*-bol-aspecten van bol F van de aardketen, die overeenkomt met Tifʿereth. Uit deze drievoudige samenhang ontwikkelen zich enkele interessante punten:

Sub-‘olāmīm

(a) De hoogste drie sěfirōth – boven de zeven gemanifesteerde sěfirōth op de vier gemanifesteerde gebieden – impliceren drie hogere gebieden om op te functioneren, d.w.z. drie hogere ‘verborgen’ ‘ōlāmīm waarop en waarin de hoogste drie sěfirōth functioneren;

(b) de hoogste drie sěfirōth verwijzen evenzo naar drie hogere bollen van een planeetketen. Hieruit kunnen we concluderen dat ‘ōlām hab-běri’āh zich ontvouwt tot: (1) drie verborgen of superspirituele ‘ōlāmīm; (2) drie verborgen of superspirituele bol-eigenschappen; en (3) drie verborgen of superspirituele sěfirōth.

Het bestaan van deze drie subfactoren binnen dit tweede gemanifesteerde kosmische gebied wijst erop dat er *binnen elke ‘ōlām* eveneens dezelfde reeks verborgen of superspirituele sub-‘ōlāmīm, sub-sěfirōth en sub-bol-eigenschappen moeten bestaan – een waarachtige hiërarchie van ‘verborgen’ goddelijk spirituele krachten, de innerlijke ongeopenbaarde bron van de gemanifesteerde ‘ōlāmīm.

De sub-‘ōlāmīm van de wereld van Běri’āh zijn al beschreven; de sub-sěfirōth en sub-bollen die ermee in verband worden gebracht, zijn:

Sub-‘ōlāmīm	Sub-sěfirōth	Sub-bollen
Běri’āh-’Atstsilōth	Tif’ereth-Ḥesed	F-g
	" -Gěbūrāh	F-a
Běri’āh-Běri’āh	" -Tif’ereth	F-f
	" -Hōd	F-b
Běri’āh-Yětsīrāh	" -Netsah	F-e
	" -Yēsōd	F-c
Běri’āh-’Asīyyāh	" -Malkhūth	F-d

In dit verband citeren we enkele regels uit een middeleeuws manuscript van Ḥayyīm Vital, de geliefdste en belangrijkste discipel van Isaac Luria, die de opeenvolging van de ‘olāmīm en sĕfirōth weergeeft als vonken van fonkelend licht dat voortkomt uit ’ēin sōf:

De Tien Sephiroth van A'tzeel-ooth [’Atstsīlōth] hebben gefonkeld en brachten de Tien Sephiroth van B'ree-ah [Bĕrī’āh] voort, en uit de energie van deze Tien van B'ree-ah, schoten de vonken weg van de Wereld Ye'tzeerah [Yĕtsīrāh], en door middel van deze werden de Tien Sephiroth van de Wereld A'seey-ah [‘Aśīyyāh] bekrachtigd . . . – *Ēts Ha-Ḥayyīm*, ‘Levensboom’, fol. 253, col. 2, Myer, blz. 331